

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ДО ДІЯЛЬНОСТІ З ПИТАНЬ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙTRAINING FUTURE INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS
FOR STRATEGIC COMMUNICATIONS ACTIVITIES

Стаття присвячена визначенню особливостей підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій. Звертається увага на визначальну роль у професійній діяльності фахівців з міжнародних відносин комунікативної складової. Дипломати, аналітики, міжнародні консультанти, представники міжнародних організацій та інші фахівці працюють у сфері міждержавного спілкування, де ефективна комунікація визначає успіх переговорів, міжнародних ініціатив та дипломатичних процесів. Комунікація для них містить міжкультурний зміст, дипломатичне мовлення, переговори, взаємодію із засобами масової інформації, письмову та мовну компетентність. Для майбутніх фахівців з міжнародних відносин важливим є поєднання глибоких політичних, економічних, етичних знань з досконалими навичками комунікації, оскільки через ефективний діалог будуються міжнародні відносини.

Підготовку фахівців міжнародних відносин у закладі вищої освіти пропонується здійснювати за такими напрямками: засвоєння фахових навчальних дисциплін; вивчення двох або трьох іноземних мов; набуття умінь та навичок з питань стратегічних комунікацій.

До основних понять, які необхідно засвоїти студенту – майбутньому фахівцю міжнародних відносин, автори відносять такі: норми діяльності з питань стратегічних комунікацій, законодавче забезпечення діяльності з питань стратегічних комунікацій, інформаційний процес, комунікація, масова комунікація, міжнародні комунікації, міжнародна безпека та конфлікти, інформаційний простір, комунікаційний простір, стратегічна комунікація тощо.

Особливостями підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій авторами віднесено такі:

доцільність розвитку мотиваційних установок до вивчення як фахових навчальних дисциплін, так іноземної мови (краще – декількох); поєднання знань з міжнародних відносин, політології, комунікаційних технологій, психології та соціології; вміння оцінювати інформаційні потоки, ідентифікувати дезінформацію, аналізувати геополітичні процеси, оперування такими інструментами стратегічних комунікацій, як знання про інформаційні кампанії, кризові комунікації, дипломатію публічних зв'язків; необхідність розуміти культурні особливості різних народів, їхні традиції, менталітет та дипломатичний етикет; вміння коректно формулювати думки, дотримуватись офіційного чи неформального протоколу, уникати конфліктних висловлювань; необхідність знань правових норм, які регулюють міжнародні відносини, щоб уникати юридичних помилок у комунікації; уміння контролювати емоції, вміння адаптуватися до складних ситуацій, витримка у критичних моментах.

Пропонується у підготовці фахівців з міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій використовувати такі методи: аналітичні (контент-аналіз політичних медіа та офіційних документів; SWOT-аналіз комунікаційних стратегій держав та міжнародних організацій; моніторинг інформаційного середовища та його впливу на міжнародні відносини), інтерактивні (кейс-методи, рольові ігри, тренінги, прес-конференції), цифрові (робота з аналітичними матеріалами; використання соціальних мереж у боротьбі з дезінформацією).

Ключові слова: фахівці міжнародних відносин, підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин, діяльність з питань стратегічних комунікацій, комунікація, стратегічні комунікації, професійна підготовка.

The article is devoted to determining the features of training future specialists in international relations for activities in strategic communications. Attention is drawn to the decisive role of the communicative component in the professional activities of international relations specialists. Diplomats, analysts, international consultants, representatives of international organizations and other specialists work in the field of interstate communication, where effective communication determines the success of negotiations, international initiatives and diplomatic processes. Communication for them contains intercultural content, diplomatic speech, negotiations, interaction with the media, written and verbal competence. For future specialists in international relations, it is important to combine deep political, economic, ethical knowledge with excellent communication skills, since international relations are built through effective dialogue.

It is proposed to train international relations specialists in higher education institutions in the following areas: mastering professional academic disciplines; studying two or three foreign languages; acquiring skills and abilities in strategic communications.

The authors include the following basic concepts that a student – a future specialist in international relations – must master: norms of activity on strategic communications issues, legislative support for activity on strategic communications issues, information process, communication, mass communication, international communications, international security and conflicts, information space, communication technology, strategic communication, etc.

The authors consider the following features of training future specialists in international relations for activities in strategic communications: the feasibility of developing motivational attitudes towards studying both professional academic disciplines and a foreign language (preferably several); combining knowledge of international relations, political science, communication technologies, psychology and sociology; the ability to assess information flows, identify disinformation, analyze geopolitical processes, operate with such strategic communications tools as knowledge of information campaigns, crisis communications, public relations diplomacy;

УДК 316.77:355.

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.2.17>

Мірошніченко В.І.,
докт. пед. наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Желавський О.Б.,
канд. пед. наук, доцент,
ректор
Університету економіки
і підприємництва

Маланчій М.О.,
докт. наук з держ. упр.,
провідний науковий співробітник
науково-дослідного відділу
Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького

the need to understand the cultural characteristics of different peoples, their traditions, mentality and diplomatic etiquette; the ability to correctly formulate thoughts, adhere to official or informal protocol, avoid conflicting statements; the need to know the legal norms that regulate international relations in order to avoid legal errors in communication; the ability to control emotions, the ability to adapt to difficult situations, endurance in critical moments.

It is proposed to use the following methods in training international relations specialists for activities on strategic communica-

tions: analytical (content analysis of political media and official documents; SWOT analysis of communication strategies of states and international organizations; monitoring of the information environment and its impact on international relations), interactive (case methods, role-playing games, trainings, press conferences), digital (working with analytical materials; using social networks in the fight against disinformation).

Key words: *international relations specialists, training of future international relations specialists, activities on strategic communications, communication, strategic communications, professional training.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Міжнародні відносини є однією з провідних сфер діяльності та спеціальностей, що її забезпечує. Професійна діяльність фахівців міжнародних відносин пов'язана з аналізом, розробленням та реалізацією політики у сфері міжнародних відносин, дипломатії, глобальної безпеки, економічного співробітництва та прав людини. Інтенсивність та мобільність міжнародних відносин створює необхідність удосконалення підготовки фахівців цієї сфери. Вимоги щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин зростають, змінюючись відповідно до змін у сфері міжнародної політики. Оскільки майбутні фахівці міжнародних відносин мають бути компетентними щодо сприяння формуванню позитивного іміджу держави, забезпечувати ефективну дипломатію, протидіяти дезінформації, особливої уваги потребує набуття ними навичок стратегічних комунікацій на міжнародному рівні. Актуальність дослідження підготовки фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій зумовлює ключова роль комунікацій у сучасному світі, які є основою для взаємодії між людьми, спільнотами та державами, впливають на всі сфери життя, зокрема на професійну діяльність цієї категорії фахівців.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням підготовки фахівців міжнародних відносин присвячено низку досліджень сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема Н. Бідюк [1], Н. Мукан [2], О. Тарасова [1], В. Устименко [3] у своїх публікаціях представили зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин. Окремі аспекти зазначеної тематики розглядаються в працях К. Акуленко, С. Заскалети, С. Качмарчик, Ю. Мельничук, К. Тушко.

Питання комунікації вивчаються у доробку зарубіжних (Ф. Денс, К. Ларсон, С. Моріарті, Ю. Хабермас) та вітчизняних (І. Блощинський, О. Васюк, А. Зленко, Т. Потапчук, М. Туріянська) вчених. Обґрунтовуються шляхи формування готовності до міжкультурної комунікації (Г. Захарова, О. Кричківська), до професійного спілкування студентів (Н. Логутіна), підвищення якості підготовки

менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (У. Боднар, О. Ельбрехт). У дослідженнях С. Качмарчик уточнено поняття культури професійного спілкування менеджерів зовнішньоекономічної діяльності [4]. Поняття і сутність стратегічних комунікацій як засіб забезпечення національної безпеки досліджує О. Капштик [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну зацікавленість питаннями підготовки фахівців до комунікаційної діяльності у науковому просторі, проблема підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій потребує детального дослідження.

Метою статті є визначення особливостей підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фахівці міжнародних відносин здійснюють професійну діяльність у дипломатичних та консульських представництвах України за кордоном, на спільних та іноземних підприємствах різних галузей економіки, іноземних представництвах корпорацій транснаціонального рівня та підприємств України всіх форм власності; міжнародних відділах банків; у структурах Міністерств України, у комерційних структурах тощо. Вимогою до їх фахової підготовки є максимально наблизити освітній процес до потреб міжнародного середовища.

Ключовим аспектом професійної діяльності фахівців з міжнародних відносин є комунікативна складова. Дипломати, аналітики, міжнародні консультанти, представники міжнародних організацій та інші фахівці працюють у сфері міждержавного спілкування, де ефективна комунікація визначає успіх переговорів, міжнародних ініціатив та дипломатичних процесів. Комунікація для них містить міжкультурний зміст, дипломатичне мовлення, переговори, взаємодію із засобами масової інформації, письмову та мовну компетентність. Для майбутніх фахівців з міжнародних відносин важливим є поєднання глибоких політичних, економічних, етичних знань з досконаліми навичками комунікації, оскільки через ефективний діалог будуються міжнародні відносини.

Існує низка визначень комунікації. Але спільним є те, що звертається увага на обмін інформацією, а також на потенційні можливості комунікації щодо управлінського впливу. Автор теорії комунікативної дії Ю. Габермас запевняє у «координаційній ролі комунікації». Комунікаційна поведінка трактується ним як основа згоди між людьми та безальтернативне підґрунтя особистісної самореалізації. Її надається інтегративна роль у суспільстві [6; 7]. Є думка щодо впливу комунікацій на процеси в демократичному суспільстві [7; 8]. Вартує нашої уваги висновок американських дослідників про три варіанти інтерпретації категорії «комунікація», зокрема: про комунікацію як конкретну структуру засобу зв'язків між матеріальними та нематеріальними об'єктами; про комунікацію як взаємодію з метою обміну інформацією (спілкування); про комунікацію як інструмент передачі та масового обміну інформацією для впливу на суспільство [9].

Стратегічні ж комунікації трактують у найширшому сенсі як скоординоване, цілеспрямоване та системне використання комунікацій для досягнення стратегічних цілей організації, держави чи суспільства ... практика доводить перевагу «всеосяжності та кооперативності над пропагандою та маніпуляціями» [10].

Дефініція «стратегічні комунікації», яку містить Словник військових та супутніх термінів Міністерства оборони США, сфокусована на зусилля уряду щодо залучення широких мас до формування позитивного іміджу Уряду США, формування довіри, зміцнення інформаційної безпеки. використовуючи для цього певні програми, плани, повідомлення, синхронізовані з діями інструментів національної могутності [11].

У такому розумінні, стратегічна комунікація здійснюється у трьох формах: зв'язків з громадськістю, публічної дипломатії, інформаційних операцій, з дотриманням як синхронності дій, так і особливостей вияву кожної форми [5].

З огляду на зазначене, підготовку фахівців міжнародних відносин у закладі вищої освіти доцільно здійснювати за такими напрямками:

- засвоєння фахових навчальних дисциплін: «Теорії міжнародних відносин», «Історії міжнародних відносин», «Зовнішньої політики держав», «Міжнародного права», «Менеджменту зовнішньоекономічної діяльності», «Міжнародні фінанси», «Міжнародні відносини і міжнародна політика», «Інвестування», «Дипломатична та консульська служба», «Дипломатичний протокол та етикет», «Міжнародна інформація й інформаційно-аналітична діяльність», «Суспільні комунікації»;

- вивчення двох або трьох іноземних мов;

- набуття умінь та навичок з питань стратегічних комунікацій.

Третій напрям містить такі складові: теоретична складова (ознайомлення майбутніх фахівців

міжнародних відносин з концепцією стратегічних комунікацій, вивчення міжнародного досвіду в галузі комунікаційних стратегій, аналіз впливу інформаційного середовища на міжнародні відносини); практичні уміння та навички (формування тематичних повідомлень для різни цільових груп, використання цифрових засобів комунікації, взаємодія з медіа та соціальними мережами для формування суспільної думки; протидія інформаційним загрозам (виявлення та аналіз дезінформації, розвиток та використання критичного мислення, перевірки фактів, створення контрнарративів для нейтралізації негативного інформаційного впливу); набуття дипломатичних знань та умінь (взаємодія з міжнародними партнерами через комунікативні стратегії, використання засад публічної дипломатії для просування національних інтересів, культурна дипломатія як інструмент стратегічних комунікацій).

Набуття умінь та навичок з питань стратегічних комунікацій значною мірою забезпечують такі вибіркові навчальні дисципліни, як «Діяльність міжнародних організацій у глобалізаційних процесах», «Лідерство та міжнародні відносини», «Практикум з розвідки відкритих даних», «Публічне мовлення в міжнародній практиці», «Сучасні проблеми глобальної політики», «Специфіка етнополітичних конфліктів і підходи до їх врегулювання» тощо.

До основних понять, які необхідно засвоїти студенту як майбутньому фахівцю міжнародних відносин, відносимо такі: норми діяльності з питань стратегічних комунікацій, законодавче забезпечення діяльності з питань стратегічних комунікацій, інформаційний процес, комунікація, масова комунікація, міжнародні комунікації, міжнародна безпека та конфлікти, інформаційний простір, комунікаційний простір, стратегічна комунікація тощо.

Відомо, що результатом діяльності фахівців з міжнародних відносин у сфері стратегічних комунікацій є: прийняття управлінського рішення, спрямованого на виконання «пріоритетних професійних завдань» [12]. До таких завдань відносимо: створення та підтримка міжнародного іміджу держави, позитивного сприйняття країни серед міжнародної спільноти; забезпечення координації комунікацій між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами; розроблення стратегій боротьби з ворожими інформаційними операціями; донесення позиції держави через медіа, дипломатичні канали та соціальні мережі; налагодження співпраці з громадськістю, міжнародними партнерами та культурними програмами для зміцнення відносин; реагування на міжнародні виклики та надзвичайні ситуації через ефективне інформування; забезпечення правдивої та оперативної інформації щодо дій держави у військовій сфері. Майбутній фахівець має бути підготовленим до виконання кожного з цих завдань.

Тому під час навчання пріоритетним є сформувати у них якості, які є значущими у майбутній діяльності. Сенс професійної спрямованості освітнього процесу полягає в «орієнтації його на формування у студентів необхідних знань, умінь і навичок, які відповідають вимогам певної професійної діяльності, урахування професійних стандартів, вимог ринку праці та специфіки майбутньої професії» [12; 13].

Важливим є урахування практичних сучасних моделей розвитку інформаційного суспільства: західної та східної. Західна модель як пріоритет розглядає лібералізацію ринку інформаційних супермагістралей та універсальний підхід в обслуговуванні. Східна – акцентує зусилля на підтримку держави і ринку, висловлює наміри щодо зв'язків між традиційною культурною спадщиною і неминучими соціальними трансформаціями. На платформі західної моделі інформаційного суспільства «відбувається узагальнення програм розвинених країн» [14].

До особливостей підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій, з урахуванням результатів аналізу літератури [1; 4; 12; 15] та проведеного наукового пошуку, можна віднести: доцільність розвитку мотиваційних установок до вивчення як фахових навчальних дисциплін, так іноземної мови (краще – декількох); поєднання знань з міжнародних відносин, політології, комунікаційних технологій, психології та соціології; вміння оцінювати інформаційні потоки, ідентифікувати дезінформацію, аналізувати геополітичні процеси, оперування такими інструментами стратегічних комунікацій, як знання про інформаційні кампанії, кризові комунікації, дипломатію публічних зв'язків; необхідність розуміти культурні особливості різних народів, їхні традиції, менталітет та дипломатичний етикет; вміння коректно формулювати думки, дотримуватись офіційного чи неформального протоколу, уникати конфліктних висловлювань; необхідність знань правових норм, які регулюють міжнародні відносини, щоб уникати юридичних помилок у комунікації; уміння контролювати емоції, вміння адаптуватися до складних ситуацій, витримка у критичних моментах.

У підготовці майбутніх фахівців з міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій доцільно використовувати такі методи: аналітичні (контент-аналіз політичних медіа та офіційних документів; SWOT-аналіз комунікаційних стратегій держав та міжнародних організацій; моніторинг інформаційного середовища та його впливу на міжнародні відносини), інтерактивні (кейс-методи, рольові ігри, тренінги, прес-конференції), цифрові (робота з аналітичними матеріалами; використання соціальних мереж у боротьбі з дезінформацією).

Висновки. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій є важливим напрямом освіти. Вона сприяє формуванню висококваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно працювати в умовах сучасних інформаційних викликів та сприяти зміцненню міжнародного іміджу своєї держави. Особливостями підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій є такі: доцільність розвитку мотиваційних установок до вивчення як фахових навчальних дисциплін, так іноземної мови; поєднання знань з міжнародних відносин, політології, комунікаційних технологій, психології та соціології; вміння оцінювати інформаційні потоки, ідентифікувати дезінформацію, аналізувати геополітичні процеси, оперування такими інструментами стратегічних комунікацій, як знання про інформаційні кампанії, кризові комунікації, дипломатію публічних зв'язків; необхідність розуміти культурні особливості різних народів, їхні традиції, менталітет та дипломатичний етикет; вміння коректно формулювати думки, дотримуватись офіційного чи неформального протоколу, уникати конфліктних висловлювань; необхідність знань правових норм, які регулюють міжнародні відносини, щоб уникати юридичних помилок у комунікації; уміння контролювати емоції, вміння адаптуватися до складних ситуацій, витримка у критичних моментах.

Перспективи подальших досліджень. Перспективу подальших наукових пошуків з окресленої проблеми становить розроблення міждисциплінарних курсів, що поєднують міжнародні відносини, комунікаційні стратегії, цифрові технології та психологію впливу, а також упровадження інноваційних методів підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до діяльності з питань стратегічних комунікацій, зокрема кейс-стаді з управління інформаційними кампаніями.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бідюк Н., Тарасова О. Ретроспективний огляд розвитку освітнього напрямку міжнародні відносини як складової гуманітарної освіти у США. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 2. С. 242–253.
2. Мукан Н. В., Істоміна К. Ю. Методологія дослідження професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах Канади. *Молодий вчений*. 2016. №12. С. 468–472.
3. Устименко В. Огляд провідних закладів вищої освіти США у сфері міжнародних відносин. *Людизмознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. № 48. С. 206–211.
4. Качмарчик С. Фундаментальна підготовка майбутніх менеджерів зовнішньо-економічної діяльності: стан проблеми і тенденції. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. № 239. С. 112–119.

5. Капштик О.В. Поняття і сутність стратегічних комунікацій як засобу забезпечення національної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. № 16/2018. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2018/23.pdf.
6. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Пер. з нім. В. Купліна. Київ : Дух і літера, 2011. 280 с.
7. Габермас Ю. Громадянство і національна ідентичність. *Умови громадянства* : 3б. ст. / Під редакцією Варта ван Стінбергена: Пер. з англ., передмова та примітки Іваненко О. О. Київ: Український Центр духовної культури, 2005. С. 49–70.
8. Славкова О. П., Коваленко О.М. Концептуальні засади дослідження комунікативної політики в ОТГ. The III International Science Conference «*Interaction of society and science: problems and prospects*», October 05–08, 2021, London, England. С. 104–107. URL: <https://isg-konf.com>
9. Dance F. E. X The Functions of Human Communications: A Theoretical Approach / F. E. X. Dance, C.E. Larson. NY: Holt, Rinehart & Winston, 1976.
10. Hallahan, Kirk, Holtzhausen, Derina, van Ruler, Betteke, Vercic, Dejan and Srirame sh, Krishnamurthy (2007). *Defining Strategic Communication, International Journal of Strategic Communication*. URL: <http://www.tandfo>.
11. Department of Defense (2016), "Dictionary of Military and Associated Terms", available at: URL: https://irp.fas.org/doddir/dod/jp1_02.pdf.
12. Мірошніченко В. І. Підготовка фахівців міжнародних економічних відносин з питань інформаційно-аналітичного забезпечення. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2018. № 2(13). С. 271–282.
13. Мірошніченко В. І. Організація самостійної пізнавальної діяльності майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин у процесі навчання професійно-орієнтованих дисциплін. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогіка* : електрон. наук. фах. вид. 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2018_2_4.pdf
14. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. К. : Університет «Україна», 2014. 417 с.
15. Туріянська М. М. Комунікації в системі управління знаннями. *Вісник економічної науки України*. 2011. № 2. С. 194–196.